

De K.P. Groep van 'Ome Hein'

door Willem Brandenburg

Dit verhaal is gebaseerd op een verslag van een onderhoud dat vertegenwoordigers van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) op 2 juli 1947 hebben gehad met de heer J. Gunnink uit Meppel. De heer Gunnink was toen commandant van het strafkamp Westervaart in de Noordoostpolder. In de oorlog was Gunnink echter actief in het verzet in Meppel en wijde omstreken, waaronder Hasselt. Het verslag van dit gesprek is in het bezit van Minie Buit, die het voor het schrijven van dit verhaal graag ter beschikking heeft gesteld.

De heer Gunnink was in de oorlog werkzaam als opzichter-bedrijfsleider in de Staphorstermaten op een landbouwbedrijf van zo'n 300 hectare. Hij had daar de leiding over ruim 40 arbeiders. Maar dat was niet zijn enige bezigheid. Daarnaast stond hij in verzetskringen bekend als "Ome Hein", iemand die vanaf het begin van de oorlog de keuze had gemaakt om op enigerlei wijze te Duitsers te bestrijden.

In het begin van de oorlog was het nog niet duidelijk op welke wijze dat het beste zou kunnen. Er was nog nauwelijks enige structuur in het verzet, zeker in het bestrijden van de Duitsers. Wel was Ome Hein al druk doende om arbeiders te laten onderduiken, waardoor zij niet in Duitsland tewerkgesteld konden worden. De grootste stimulans om aan het "echte" werk te beginnen was de Meistaking van 1943. Vanaf dat moment vormden de jongelui die regelmatig bij Ome Hein in zijn huis te Meppel kwamen praten samen met hem een eigen K.P. In het begin hielden zij zich bezig met het plegen van overvallen op distributiekantoren in de omgeving van Meppel. Dat ging hen redelijk gemakkelijk af, maar bij de eerste echte gewapende opdracht ging het goed mis. Bij een poging om in Zwolle een Gestapoman te vermoorden, werden de leden van de K.P. zelf onder vuur genomen. Twee van hen raakten gewond, en werden samen met één van de anderen afgevoerd door de Duitsers. Diezelfde middag verscheen de Gestapo al in Meppel om invallen te doen bij Gunnink en bij de familie Van Mechelen, waarvan de invalide zoon Jan ook een spil in het verzetswerk was. De overgebleven leden van de K.P. namen het zekere voor het onzekere en hebben vele nachten buiten het eigen huis geslapen.

Pas in juli 1943 werd het verzetswerk weer opgepakt, waarbij het doorknippen van spoorwegdraden leidde tot een woedende reactie van de Duitsers in de vorm van een razzia in Staphorst. Ook in Meppel volgden razzia's in augustus 1943. Ook het huis van Gunnink werd omsingeld door de SD. Dankzij de medewerking van rijksveldwachter Coenraads wisten Gunnink en zijn vrouw uit de handen van de Duitsers te blijven en

Deze drie mannen vielen in Zwolle in handen van de Duitsers

konden zij onderduiken in de Staphorstermaten. Maar ook hier waren zij niet veilig, want de Duitsers hielden regelmatig razzia's in het gebied. Met moeite wisten de Gunninks te ontkomen en namen hun intrek in een schuit, waar nog 9 andere onderduikers zaten. Mevrouw Gunnink trok naar haar broer in Groningen, Gunnink zelf probeerde samen met zijn zoons het vee uit de Staphorstermaten te redden.

Daarna kwamen de tegenslagen: bij de overval op een distributiekantoor werd één van de leden van de K.P. gearresteerd. Omdat hij doorsloeg kon ook één van de andere leden opgepakt worden. Zij zijn in september 1943 samen met één van de gewonde overvallers uit Zwolle op de schietbaan bij Assen gefusilleerd. Dit leidde tot een extra prikkel bij de overgebleven leden van de K.P. om zelf weer aan de slag te gaan. De groep van zo'n 10 man kwam bijeen in de woning van K. Stam in Belt-Schutsloot. Een grote slag sloeg de groep toen zij bij een overval op een politiebureau in Den Bosch 98 revolvers buit wisten te maken. Deze werden de dag na de overval in Belt-Schutsloot afgeleverd. Op één of andere manier kwamen de Duitsers echter achter de schuilplaats van de revolvers en zij deden een inval in de woning van Stam, genaamd "Eben-Haezer". De revolvers konden goed worden weggestopt, maar tijdens een vuurgevecht werd één van de twee SD'ers gedood door Potman, lid van de K.P. Toen hij ook de tweede SD'er wilde doden, weigerde echter de revolver. Door een wonder wisten de verzetslieden te ontkomen aan arrestatie. Het was echter duidelijk dat de woning in Belt-Schutsloot niet meer gebruikt kon worden voor het verzetswerk.

Ook in een aantal andere gevallen kropen de leden van de K.P. door het oog van de naald en wisten zij met geluk te ontkomen aan arrestatie door de Gestapo. Ook op andere momenten hadden ze over geluk niet te klagen. Tijdens de overval op het gemeentehuis in Staphorst, waar bonnen en vele andere bescheiden in de kluis waren opgeborgen, moest men enkele uren stil wachten in benarde posities omdat een auto van de Duitsers vlak voor het gemeentehuis niet meer verder kon rijden. Pas nadat de auto gerepareerd was,

vertrokken de Duitsers, kon de overval uitgevoerd worden en kon men met de bonnen vertrekken naar het onderduikadres.

Overmoedig geworden werd de ene overval na de andere gepleegd: Diever, Smilde en Varsseveld volgden. Na deze laatste overval gingen de K.P.'ers direct met de trein naar huis. In Zutphen werd Jagersma evenwel gearresteerd. Hij werd in april 1944 gefusilleerd.

Daarna deed men het een poosje rustig aan, vooral ook omdat het steeds moeilijker werd om een goede onderduikplaats te vinden. Vier leden van de groep besloten in Diever in een hol te gaan wonen. Dit hol bood inderdaad een goede schuilplaats. Dat bleek al heel snel nadat een aantal K.P.'ers bij Appelscha overvallen werden door een tiental landwachters. Zij waren daar terecht gekomen nadat zij Thijs Drupsteen in Groningen hadden afgeleverd. Bij deze schietpartij werden enkele landwachters gedood, waarna de rest moest vluchten. Ook twee K.P.'ers waren gewond en zij werden in het hol in Diever verzorgd door een arts. Als represaille op deze schietpartij werd door de Duitsers een christelijke onderwijzer in Appelscha vermoord. Dit is de enige represaille die door toedoen van de groep van Ome Hein heeft plaatsgevonden.

Pas toen alle leden van de groep weer hersteld waren, werden de overvallen weer opgepakt. In Dwingeloo werd het gemeentehuis op spectaculaire wijze op klaarlichte dag overvallen. De NSB-burgemeester werd in een kast gestopt, alle aanwezige burgers werden in de kelder opgesloten en daarna werden de bonnen en het bevolkingsregister buitgemaakt. Door een haag van publiek maakte men zich uit de voeten en bracht de papieren onder bij paardenhandelaar J. van der Horst in Hasselt.

In die tijd probeerde de Landelijke K.P. de groep van Ome Hein in haar gelederen op te nemen. Maar Ome Hein weigerde samen te werken met mensen die hij niet al zijn hele leven lang kende en dus kon vertrouwen. Na lang aandringen van zijn mensen, nam hij uiteindelijk toch het besluit om zich bij de L.K.P. aan te sluiten. Dat liep echter van meet af aan spaak doordat de afspraken over en weer niet goed werden nagekomen. Daardoor stapten Ome Hein en zijn groep al vrij snel weer uit de L.K.P., hoewel er vage contacten bleven met de leiding. Hierdoor wisten de andere knokploegen in de regio niets van de werkzaamheden van de groep van Ome Hein af.

Maar ook anderen wisten hem te vinden. Vanuit Groningen kwamen twee mannen naar de Staphorsterweg om Ome Hein te vragen de leiding van het verzet in de drie noordelijke provincies op zich te nemen. Ome Hein weigerde ook dit verzoek, hij werkte liever op eigen houtje en los van de rest. Deze mannen waren Ome Hein op het spoor gekomen via Thijs Drupsteen, die inmiddels in Delfzijl gevangen zat. Een plan om Thijs te bevrijden uit Delfzijl leed schipbreuk. De brandweerauto die men daarvoor wilde gebruiken,

bleek defect. En dat was eigenlijk maar goed ook, want het plan was op een of andere manier uitgelekt en de Duitsers lagen met machinegeweren de mannen van Ome Hein op te wachten. Drupsteen werd hierna naar Vught afgevoerd en is daar gefusilleerd.

Intussen lagen de buitgemaakte bonnen nog in Hasselt bij Van der Horst. De S.D. werd in die omgeving steeds actiever, waardoor Ome Hein bang werd de bonnen kwijt te raken. Verdeeld over drie fietsen werden de bonnen weggebracht, juist voordat de Landwacht in diezelfde nacht de woning van Van der Horst ging doorzoeken. Zij visten dus achter het net.

In begin augustus 1944 kwam de groep weer bij Van der Horst samen, maar vrijwel direct werden zij gedwongen te vluchten omdat de Landwacht hiervan lucht had gekregen. Gunnink moest vluchten in nachtgewaad. Later in de nacht vond de groep onderdak bij slager Jo Holtrust aan de Prinsengracht in Hasselt. Dit was een prima onderduikadres voor de K.P.: de zolders van drie naast elkaar staande woningen waren zodanig met elkaar verbonden dat men van huis tot huis kon vluchten. De Landwacht bleef wel in de omgeving, maar durfde het niet op een arrestatie van Ome Hein en zijn groep te laten aankomen.

leden van de KP achter het huis bij de familie Holtrust

Op zoek naar een nieuwe onderduikplek kwam men terecht in Zwolle aan de Heerenweg 52. Hier dacht men de bevrijding af te kunnen wachten, die nu toch wel snel zou komen. Maar dat was niet zo en daarom werd de groep van Ome Henk ingeschakeld bij het bezetten van afwerpterreinen voor wapens in Drenthe. Op weg daar naar toe werd de groep bij het landgoed Dickninge onder vuur genomen door een Duitse colonne. De groep moest terug naar Zwolle, één man was gewond en men was fietsen, wapens en ander materiaal kwijtgeraakt. Twee zoons van Ome Hein konden nauwelijks ontkomen aan arrestatie en zijn die nacht driemaal door de rivier de Reest gelopen. De volgende dag was het evenwel raak: na een lange tocht naar Midden Drenthe ontvingen zij 's nachts de eerste zending wapens, samen met mensen van de L.K.P. Hierna kreeg men regelmatig opdrachten vanuit de L.K.P. voor het plegen van sabotagedaden en het ontvangen van wapenzendingen. Ome Hein besloot echter om een tijdje geen sabotagedaden meer uit te voeren, nadat in Zwolle 5 burgers gefusilleerd waren na een daad van een andere groep.

Pas later werd de groep van Ome Hein weer ingeschakeld voor het bezetten van afwerpvelden voor wapens. Eerst in de buurt van Schoonoord (Midden Drenthe), maar daar werd in drie weken geen wapen

afgeworpen. Wel werden drie leden van Ome Heins K.P. bij de aflossing van de wacht door de Landwacht aangevallen. Zij werden alle drie gewond, werden verzorgd in het Ziekenhuis Bethesda in Hoogeveen en trokken vervolgens naar het huis van een broer van één van hen in Hoogeveen. Deze broer ging door voor zeer pro-Duits, dus daar kon men gerust enkele dagen verblijven.

Intussen had de groep van Ome Hein een eigen afwerpgebied uitgekozen te Kālo bij Hoogeveen. In de vierde nacht hadden zij succes en kwam er een hele lading wapens naar beneden. De containers werden geborgen en met behulp van paard en wagen weggebracht naar een dennenbos om daar verstopt te worden. Later bleek dat men nog 2 containers vergeten was, maar ook deze werden geborgen en in het dennenbos verstopt. Even later bleek evenwel dat de groep omsingeld was door Duitsers, die in een nabijgelegen bos ook 7 containers hadden ontdekt. Ome Hein besloot eerst het op een vuurgevecht aan te laten komen, maar besepte dat de Duitsers vervolgens het hele gehucht plat zouden branden. Dat was het hem niet waard en dus trokken en mannen zich langzaam terug uit hun benarde positie. Zij kwamen onderweg de heer Zwikker tegen, een opzichter van de Grontmij. Hij vertelde hen dat de hele omgeving wemelde van de Duitsers. Daarna maakten de mannen een barre tocht om aan de Duitsers te ontkomen: via een waterloop en woeste open heidevelden stak men de weg Ruinerwold-Hoogeveen over. Twee leden van de groep konden bij een boer wat eten ophalen, maar hoorden daar ook dat het gehele gebied was afgezet door Duitsers, dat deze ook alle wapens hadden buitgemaakt en dat de familie Timmerman gearresteerd was. De verslagenheid in de groep was groot, ook al omdat een zoon van Timmerman lid van de groep van Ome Hein was. Met de moed der wanhoop gingen zij verder in zware regenval. Ieder uur werd er vijf minuten gerust, honger en dorst sloegen toe. Eindelijk, tegen de morgen, ontdekte men een licht aan de horizon. Het bleek dat men de goede kant was opgelopen en terecht was gekomen bij een boerderij vlak bij Koekange. Daar had men een onderduikplaats en toen de groep daar eindelijk aankwam werd men ontvangen met veel eten en drinken. Daarna vielen de mannen uitgeput op het stro in slaap.

Kort daarna werd de familie Timmerman uit de gevangenis in Assen bevrijd door de groep van Ome

Hein, samen met 29 anderen. Een paar weken na de bevrijding kon de familie Timmermans hun 30-jarig huwelijksfeest vieren. De gehele groep van Ome Hein was op dit feest aanwezig.

Door alle ervaringen zette men de activiteiten op een laag pitje: sabotagedaden werden gevolgd door represailles, gedropte wapens werden vrijwel altijd door de vijand buitgemaakt. Maar de K.P. zou nog één zwaar offer moeten brengen. De groep van Ome Hein hield zich wel bezig met het helpen van neergeschoten piloten. Toen in het huis van Peter van den Hurk in Meppel enkele piloten zaten, sloeg de S.D. toe en nam, naast de beide piloten, ook 5 jongens en 2 meisjes van de groep van Ome Hein gevangen. Zij werden zwaar mishandeld en na enkele dagen overgebracht naar het politiebureau van Meppel. Van den Hurk had kans gezien om een administrateur op het bureau, Poortman, met een eigenhandig geschreven brief naar Ome Hein te sturen. Hierin gaf hij aan dat de Duitsers alles wisten en "dat wij doodgeschoten zullen worden". De groep besloot hun makkers te gaan bevrijden. Poortman maakte tekeningen van het politiebureau, maar weigerde verdere medewerking aan de bevrijdingsoperatie. Ome Hein vertrouwde de zaak niet, informeerde verder bij andere, bekende, agenten en vernam dat de wacht was verdubbeld. Kennelijk was men op een bevrijdingsactie voorbereid en wilde men de gevangenen vasthouden.

Vlak voor Kerst verscheen een onbekende man bij Ome Hein met een bericht van Van den Hurk. Samen met deze onbekende werd het politiebureau de volgende dag overvallen. Alle gevangenen, ook de leden van de K.P. van Ome Hein, werden bevrijd, maar Gerrit de Boer, één van de overvallers, werd door de Nederlandse politie doodgeschoten. De verslagenheid bij de groep na deze actie was groot: voor het eerst was één van hen tijdens een actie gesneuveld. Het verslag van het RIOD vermeldt hier ook: "Nog erger is echter dat de agenten die zich zo hebben misdragen, tot op heden (juli 1947) geen last hebben ondervonden en daarentegen wel promotie kregen".

De eerste maanden van 1945 waren niet gemakkelijk voor de groep van Ome Hein. De S.D. rolde links en rechts verzetsgroepen op en alleen door steeds van schuilplaats te wisselen, kon de groep van Ome Hein uit de handen van de Duitsers blijven. Eindelijk kwamen zij terecht op een boerderij waar zij al eerder hadden gezeten, de boerderij van de weduwe Linde, een boerderij die temidden van het water lag. Hier hebben ze de bevrijding afgewacht.

Pas in april 1945 werd de groep weer actief. Net voor de bevrijders uit werden in Staphorst en De Wijk de eerste arrestaties verricht. Op 13 april kreeg men het bericht dat de Duitsers Meppel ontruimden. Het mooiste moment van alle moeilijke jaren leek nabij. De top van de Ordediensten had evenwel aan de knokploegen verboden om te ver voor de vijandelijke troepen uit te gaan. Ome Hein sloeg dit bevel in de wind en

Willem J. Gunnink,
alias Ome Hein

bevrijding in Meppel, met in het midden Bemo Gunnink, een zoon van Ome Hein

trok met 15 man op naar Meppel. Zij zijn over de Duitse barricaden gekropen, verdeelden zich in drie groepen en trokken Meppel binnen. Zij dreven de bevolking in de huizen en hesen de Nederlandse vlag op de toren van Meppel. Daarna was de bevolking niet meer

te houden. De Canadese legerleiding die 2 uur later Meppel binnenreed, verklaarde dat Meppel de eerste stad was in Nederland die zichzelf had bevrijd. Met de bevrijding van Meppel kwam er een einde aan het bestaan van de K.P. van Ome Hein.